

Natuurklanken

oktober - november - december 2024 nummer 4

Natuurvereniging

KNNV

Epe-Heerde

Colofon

Wat doen wij

KNNV Epe-Heerde is een actieve vereniging. Naast ontspanning doen we inventarisaties van flora en fauna, gegevens die de landelijke databanken voorzien van nuttige informatie in ons werkgebied. Op het gebied van natuurbescherming houden we de ontwikkelingen in de regio bij en geven we advies en commentaar in het belang van de natuur.

Over Natuurklanken

Natuurklanken is het afdelingsblad van de Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging (KNNV), afdeling Epe-Heerde. Het wordt verspreid onder de leden en verschijnt vier maal per jaar.

Coördinatie bezorging

Willie van Eldert

Redactie en digitale kopij

Lita Keuskamp, Joke van Litsenburg, Herwin Looman
Kopij naar: redactie@epe-heerde.knnv.nl
Sluitingsdatum kopij volgende Natuurklanken:
1 december 2024.

Voor het aanleveren van foto's: zie de informatie op de website.

Contributie en lidmaatschap

Leden € 30,00 per jaar
Huisgenootleden € 12,50 per jaar
Leden van andere KNNV afdelingen € 10,00 per jaar
Contributie betalingen steeds vóór 1 maart naar:

Rabobank IBAN: NL69RABO0101.219.865 t.n.v.
penningmeester KNNV afd. Epe-Heerde, Weteringdijk
47, 8166 KS Emst

Indien u het lidmaatschap wilt beëindigen dan dient dit schriftelijk te gebeuren (via ledenadm.) vóór 1 november voorafgaand aan het nieuwe lidmaatschapsjaar.

Bestuur

Voorzitter: Harry Rijken
voorzitter@epe-heerde.knnv.nl
Secretaris: vacature
secretaris@epe-heerde.knnv.nl
Penningmeester: Ron Roovers
penningmeester@epe-heerde.knnv.nl
Algemeen lid: Wim Oosterloo (contactpersoon
natuurbescherming)
Algemeen lid: Erwin Reinhard
erwin.reinhard@epe-heerde.knnv.nl

Ledenadministratie

Henk Dirkzwager
ledenadministratie@epe-heerde.knnv.nl

Website

landelijk: www.knnv.nl
afdeling: epe-heerde.knnv.nl
Webmaster: Herman Snoek
info@epe-heerde.knnv.nl

Social media

X (Twitter)/Instagram: @KNNVEpeHeerde
angela.dezijn@epe-heerde.knnv.nl

Contactpersoon werkgroepen

Planten: Egbert de Boer
planten@epe-heerde.knnv.nl
Paddenstoelen: Herman Snoek
info@epe-heerde.knnv.nl
Insecten: Gerard Plat
insecten@epe-heerde.knnv.nl
Geologie en Landschap: Tjada Amsterdam
geologie-landschap@epe-heerde.knnv.nl
Mossen: Mariet van Gelder
mossen@epe-heerde.knnv.nl
Vogels: Matthijs Bootsma
vogels@epe-heerde.knnv.nl
Zoogdieren: Frans Bosch
zoogdieren@epe-heerde.knnv.nl

Natuurpadcommissie

Tjada Amsterdam, Margriet Maan

Tuinambassadeur

(Elly ter Stege): Vacature
voor informatie: secretaris@epe-heerde.knnv.nl

Inhoud

Stuurpraat	4
Purperreiger	4
Wandelen met Wim	5
Wetland in Veessen	6
Bezoek aan de stadsflora van Deventer	9
Wespspin	11
Vitens inventarisatieproject 2024	11
Yvonne, onze spin in het web, stopt er nu echt mee!	15
Nachtvlinders in Dijkhuizen op een zwoele avond	16
Slakken!	18
Padden-stoel	20
Onbekend? (5)	20
Wandeling 6 augustus 2024	21
Zwaluwellingen 2024	22

Voorblad: Fluimvoetbij, Tongerense heide Epe/**Foto** Cintia Wedemeyer
Achterblad: Grote keizerlibel/**Foto** Herman Snoek

Lezingen najaar 2024/ Cursussen voorjaar 2025

30 oktober Lezing over de landschapsgeschiedenis op de noordoost Veluwe - door Henry Slijkhuis (historicus)
De invalshoek is sociaal-economisch en laat zien, hoe het noordoost-Veluwse landschap door economische factoren door de eeuwen heen een aantal keren compleet van aanzicht is veranderd. Tot aan de dag van vandaag verbouwen we het landschap voortdurend vanuit economische factoren. Zijn dat vandaag blokkendozen, windmolens, zonnepanelen, industriecentra, wegen en een hoogwatergeul, in andere tijden ging het om ontginningen, heide, enken, sprengengebieden, ontwatering en heggen. Bosaanleg op de noordoost-Veluwe is pas van vrij recente datum (begint ruim 150 jaar geleden). Maar vrijwel alle ingrepen dien(d)en een economisch doel. Aan de hand van de regelmatige functieveranderingen van de Kopermolen laat Henri zien, hoe de toenmalige eigenaren op de veranderende economie reageerden.

27 november Lezing over de historische ontwikkelingen van het landschap op de oost Veluwe en Salland - door Harm Smeenge (landschaps- en historisch ecooloog)
Het verhaal gaat over de landschapsgeschiedenis van de natte oostflank van de Veluwe (Motketel via Wisselse Veen tot en met het Gulbroek bij Heerde). Hierbij wordt begonnen met de landschapsvorming gedurende de ijstijden, de vegetatie ontwikkeling op basis van veenonderzoek en de wisselwerking tussen de mens en de natuur in deze afgelopen 12.000 jaar. De tijdreis vindt plaats in drie landschappen (stuwwal, flankzone en IJsselvallei), maar krijgt uiteindelijk ook samenhang, omdat deze drie deellandschappen onderliggende relaties hebben. Om deze landschapsevolutie met diverse keerpunten in de tijd te kunnen omvatten worden referentiegebieden van elders ter illustratie gebruikt. Met behulp van deze referentiegebieden kunnen vegetatiepatronen en onderliggende processen worden toegelicht.

De lezingen worden gegeven in het Kulturhus Epe (Rabozaal), Stationsstraat 25, 8161 CP Epe. Aanvang 19.30 uur. Deelname: KNNV/IVN-leden gratis. Voor niet-leden geldt een bijdrage van € 5,00 per persoon

Op **27 februari en 27 maart 2025** geeft Erwin Reinhard (European Tree Technician) een bomencursus. Bomen zijn van groot belang voor al het leven op aarde. Bomen leggen o.a. CO₂ vast, produceren zuurstof, filteren fijnstof uit de lucht en leveren verkoeling tijdens warme dagen. Ook zijn bomen een voedselbron voor veel insecten, vogels en ander fauna.

Maar wat is een boom nu eigenlijk? Hoe zit een boom in elkaar en wat heeft een boom nodig om goed te kunnen functioneren. Maar er zijn ook veel bedreigingen die het voortbestaan van bomen in gevaar kunnen brengen. Tijdens deze twee avonden komen al deze aspecten aan bod.

Omdat deze cursus op de Spoorzolder (Kulturhus Epe) gegeven wordt is beperkte deelname mogelijk. De kosten voor deze cursus zijn € 10,00. Dit is inclusief koffie en/of thee.

Opgeven kan via erwin.reinhard@epe-heerde.knnv.nl

Stuurpraat

Zoveel te ontdekken en te doen!

Inmiddels 'draai' ik iets meer dan 2 jaar mee als lid van KNNV Epe-Heerde en ik heb dat ervaren als één grote ontdekkingstocht. Voorheen voelde ik mij altijd al verbonden met de natuur, ging ik graag (hard)lopen in het bos, bezochten en verkenden we vele natuurparken op meerdere continenten. Dat is best een fijne manier om de natuur te beleven, maar inmiddels heb ik ontdekt dat er nog hele werelden opengaan als je wat meer leert over wat er groeit en bloeit, en als je eens meekijkt in een domein waar je nog helemaal niets vanaf weet!

Ons werkgebied Epe-Heerde is gezegend met mooie en gevarieerde biotopen en het was voor mij als nieuwe inwoner van Epe een feest van ontdekking om die te leren kennen door zoveel mogelijk mee te doen aan het 'Wandelen met Wim' en het inventariseren van kilometerhokken met de Plantenwerkgroep. Ik heb me bewust daartoe beperkt om niet meteen 'te verzuipen' in het vele dat er over de natuur te leren is, maar ondertussen heb ik hier en daar ook geproefd wat er in andere groepen binnen onze vereniging te beleven is. In de volle breedte is dat te ervaren op de werkgroepenavonden en lezingen, en op de 1000-soortendagen en de Natuurdag zoals we die dit jaar bij de schaapskooi hebben georganiseerd. En meer in detail heb ik aan andere domeinen gesnuffeld door eens mee te doen aan een excursie van de werkgroep Paddenstoelen, een foto-presentatie en het nachtvlinderen met de werkgroep Insecten (zie mijn verslag elders in deze Natuurklanken) en het inspecteren van vleermuiskasten met Frans Bosch van de werkgroep Zoogdieren. Allemaal ontzettend leuk en leerzaam!

We mogen ons gelukkig prijzen met zo'n actieve vereniging waar zoveel kennis is en er zoveel mogelijkheden zijn om je kennis over de natuur te verrijken. Laten we daar zuinig op zijn. En laten we ook allemaal op onze beurt eraan bijdragen dat onze vereniging kan blijven bestaan. Voor ons als bestuur is dat een continue zorg. We voelen ons daar extra verantwoordelijk voor (ik noem hier bijvoorbeeld even onze lange zoektocht naar een nieuwe secretaris ter vervanging van het vele werk dat Yvonne voor onze vereniging gedaan heeft en nog steeds doet ...), maar uiteindelijk is het een verantwoordelijkheid van alle leden samen. Als iedereen op zijn of haar beurt een taak op zich neemt, kan onze mooie vereniging in de volle breedte blijven bestaan. En dan valt er voor heel veel mensen nog veel te ontdekken in de natuur. Ik zou zeggen: "doe mee en geniet!"

Harry Rijken, Voorzitter

Purperreiger

De Purperreiger is een mooie, bruine reiger. Het formaat is iets kleiner dan de Blauwe reiger, maar de vogel is vooral veel slanker. Hoewel er rond de 1.250 broedparen zijn in Nederland, is deze vogel in ons werkgebied zeldzaam. De dichtstbijzijnde kolonie bevindt zich bij vogelkijkhut de Auken in de Weerribben. Daarom is het een verrassing om deze vogel op een zomerse middag tegen te komen in de Hoenwaard bij het gemaal Wapenveld.

Tekst & foto Matthijs Bootsma

Wandelen met Wim

De Wiessenbergsche Kolk, 't Algemene Veen en de Hoenwaard zijn drie afwisselende kleine natuurgebieden in het IJsseldal ten oosten van Hattem. Daar hebben we dinsdagochtend 4 juni een prachtige wandeling gemaakt.

Langs de Wiessenbergsche Kolk is het genieten van de diverse vogels. Vanaf het Dijkstoelenpad hebben we zicht op een ooievaarsnest met een tweetal jongen.

We nemen vanaf dit pad de afslag naar 't Algemene Veen. We lopen hier over een heideveld met jeneverbosstruiken. Sommige van de struiken zijn maar liefst 100 jaar oud. Tussen de heide is het Liggend walstro (foto li. onder) volop aanwezig.

< De Dijkstoelen

Aangekomen bij het sluisje van Hattem zijn we getuige van een ware paddentrek, het moment waarop jonge padden massaal het water in gaan/ hebben verlaten.

We lopen vervolgens langs de oostkant van het Apeldoorns kanaal richting de Hezenberg, een landgoed dat in 1851 werd gesticht door de lokale invloedrijke familie Daendels. Sinds 2011 is het landgoed een GGZ-behandelcentrum.

Over het Hertog Willemepad lopen we terug naar Hattem met aan de ene kant de Wiessenbergsche Kolk en aan de andere zijde de Hoenwaard.

Hier is het genieten van het uitzicht richting de IJssel en wederom van diverse vogels, wilde bloemen, insecten en zelfs paddenstoelen (foto re. onder Tijgertaaiplaat).

Wetland in Veessen

Tekst Adrie Hottinga

Een wetland is een drassig gebied dat watervogels en reigers aantrekt. Drassige gebieden hebben een hoge biodiversiteit en veel opportunisten onder onze watervogels maken dankbaar gebruik van dit type gebieden langs de IJssel, wanneer er inundaties van IJsselwater plaatsvinden. Via inundaties komen veel organismen in de graslanden terecht als voedsel voor vogels.

In Veessen ligt sinds 2017 een nieuw buitendijks gebied. Met een nieuw buitendijks gebied bedoelen we dat het uiterwaardengebied bij Veessen is uitgebreid in verband met het project Ruimte voor de Rivier. Tussen 2012 en 2017 is in opdracht van Rijkswaterstaat (RWS) de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld gerealiseerd. Deze groene geul geeft de IJssel meer ruimte bij extreem hoogwater. In zo'n situatie, die ongeveer eens in een mensentevens voorkomt, wordt de inlaat in Veessen geopend en stroomt het water door de geul weer terug naar de IJssel in de Hoenwaard. Tussen de inlaat in Veessen en het zuidelijk gelegen landgoed De Nijenstein ligt nu een nieuw buitendijks gebied dat een directe verbinding heeft met de Veesserwaarden. Voor de aanleg van de hoogwatergeul is er veel commotie geweest en is van de inspraak over inrichting voor natuur- en landschap weinig terecht gekomen. Uiteindelijk is alleen een smalle zone tussen de Westdijk en de Grootte wetering ingericht als compensatie voor "verloren natuur" in het binnendijks gebied. De wens van Staatsbosbeheer om het gebied voor de inlaat in te richten met

Agrarische gebied voor de inlaat Veessen-Wapenveld: een nieuwe uiterwaard! Foto internet

poelen voor amfibieën en watervogels is door RWS niet gehonoreerd. Dit gebied moest agrarisch ingericht worden en mocht geen belemmering vormen voor een eventuele doorstroming wanneer de schuiven van de inlaat tijdens een hoog water periode geopend worden (5,65 m +NAP bij Veessen).

Een gemiste kans, vinden veel natuurliefhebbers die de laatste maanden genoten hebben van de vele watervogels die voor de inlaat pleisterden. Vanaf de late herfst tot medio juni is er negen keer een hoogwaterperiode geweest en is het gebied voor de inlaat regelmatig geïnundeerd met IJsselwater. Gedurende de wintermaanden gebruikten duizenden Kolganzen en vele honderden Grauwe ganzen dit ge-

bied als slaapplek. Eind juni werd het gebied nog gekenmerkt door plas-dras situaties, omdat het IJsselwater op natuurlijke wijze moeilijk af kan stromen. Tussen de Veesserwaarden en het agrarisch gebied is een fietspad aangelegd, wat belemmeringen opwerpt voor een snelle afstroming van rivierwater.

De natuur heeft de afgelopen periode veel vogelsoorten een handje geholpen en in het gebied foerageerden veel vogelsoorten met interessante aantallen.

Het gebied voor de inlaat Veessen-Wapenveld leent zich bij uitstek voor een herinrichting, om meer inundaties toe te laten! Dit kan bereikt worden door bepaalde delen te verondopen, zodat meer rivierkwel kan optreden.

Een aantal vogelsoorten die de afgelopen periode voor de inlaat foerageerden, heeft gebruik gemaakt van de Hoge waard in de Welsumerwaarden voor overnachting. Deze ontzandingsplas is al vele jaren een veilige locatie voor overnachting van veel steltlopers en watervogels. Elk winterseizoen wordt vier keer een slaapplaatstelling uitgevoerd en weten we ook veel over de interacties tussen binnen- en buitendijkse gebieden en de functie van deze slaapplaats. Waarom is deze informatie belangrijk?

Het functioneren van gebieden voor vogels valt of staat met interacties tussen gebieden en geeft ook informatie over het inrichten van nieuwe gebieden voor de opvang voor vogels en overige fauna. Het zou aanbevelingswaardig zijn om het gebied dat voor de inlaat ligt in de toekomst alsnog in te richten voor amfibieën en watervogels. Immers dit gebied met een oppervlakte van 10 ha ligt ingeklemd tussen de Veesserwaarden, het landgoed Nijenstein en de landschapszone Veessen-Wapenveld en verdient een andere status dan de huidige agrarische bestemming.

Op 28 juni is een integrale telling uitgevoerd en op 29 en 30 juni zijn enkele aanvullende tellingen uitgevoerd. Ook zijn foto's gemaakt van meerdere vogelsoorten en het landschap. Daarna zijn nog tot 16 juli aanvullende gegevens van vogelsoorten verzameld, ook via meldingen op Facebook en Waarneming.nl.

Vanaf 28 juni tot en met 16 juli is dagelijks een bezoek gebracht aan het "wetland Veessen" (waarnemingen: Adrie Hottinga, Matthijs Bootsma, Gerjan Petter en Gert Prins). De lijst met waarnemingen geeft een overzicht van de maximale aantallen die zijn waargenomen gedurende de periode 28 juni tot en met 16 juli. Op 13 juli is een waterpomp ingezet om het gebied droog te krijgen en werd het aantal pleisterende watervogels direct minder. Het aantal Lepelaars nam direct af en op dinsdag 16 juli werd door een zevental Lepelaars nog gefoeraerd in de greppels.

Tabel waarnemingen periode 28 juni tot en met 16 juli 2024

Soort	Aantal (max. gezien)	Status	Rode lijst	Slaapplaats	Soort	Aantal (max. gezien)	Status	Rode lijst	Slaapplaats
Aalscholver	8	foeragerend			Kuilfeend	14 pr (niet broedend)	foeragerend		Hoge Waard
Bergeend	10 adult en 6 juveniel	foeragerend		Hoge Waard	Lepelaar	resp. 22, 28, 34, 49, 66, 58, 64, 72, 56, 53, 61, 74, 52, 57, 54, 34, 7	foeragerend		Achterste broek, Roetwaarden
Blauwe reiger	16	foeragerend		Welsumerwaarden	Meerkoet	82 (3 nesten)	foeragerend (broedvogel)		
Boerenzwaluw	40	foeragerend	gevoelig	Veesserwaarden	Nijlgans	8	foeragerend		Hoge Waard
Bontbekplevier	2	foeragerend			Oeverzwaluw	12	foeragerend		
Bosruiter	8	foeragerend			Ooievaar	12	foeragerend		Veesserwaarden
Bulzerd	1	jagend			Pijlstaart	2	foeragerend		
Casarca	71	foeragerend		Hoge Waard	Porseleinhoen	1	roepend		
Dodaars	5	foeragerend			Regenwulp	3	overvliegend		
Fuut	1	foeragerend			Ringtaling	1 (escape)	foeragerend		
Gele kwikstaart	3 pr	foeragerend (broedvogel)	gevoelig		Scholekster	12	foeragerend (broedvogel)	oranje lijst	Hoge Waard
Gierzwaluw	4	foeragerend			Slechtvalk	3	pleisterend		hoogspanningsmast
Graspieper	4	foeragerend			Slobeend	2 ♀	foeragerend	kwetsbaar	
Grauwe gans	420	foeragerend		Hoge Waard	Soepeend	10	foeragerend		
Groenpootruiter	1	foeragerend (doortrek)			Spreeuw	200	overvliegend	oranje lijst	Veesserwaarden
Grote zilverreiger	64	foeragerend		Welsumerwaarden	Torenvalk	2	jagend		
Grutto	6	foeragerend, overvliegend	gevoelig	Hoge Waard	Tureluur	1 pr	foeragerend (broedvogel)	gevoelig	
Houtduif	8	overvliegend			Visdief	6	foeragerend	gevoelig	
Huismsus	20	foeragerend			Waterhoen	1	roepend		
Huiszwaluw	20	foeragerend	gevoelig		Wilde eend	40: 1 pr met 6 juveniel	foeragerend, broedvogel		
Kemphaan	2	foeragerend	ernstig bedreigd		Wintertaling	3	foeragerend		
Kievit	4	foeragerend (broedvogel)	oranje lijst		Witte kwikstaart	2 pr met juveniel	foeragerend (broedvogel)		
Kleine mantermeeuw	12	foeragerend			Wulp	6	foeragerend	kwetsbaar	Hoge Waard
Kleine plevier	11, 1 pr	foeragerend (broedvogel)			Zeearend	1	overvliegend		
Kneu	2	foeragerend			Zomertaling	2	foeragerend		
Knobbelzwaan	13	foeragerend			Zwarte kraai	4	foeragerend		
Kokmeeuw	425	foeragerend	oranje lijst	Hoge Waard	Zwarte stern	3	foeragerend		
Krakeend	178	foeragerend		Hoge Waard	Zwartkopmeeuw	1	foeragerend		

Toelichting

Vanaf 28 juni toen de hoogwaterpiek afnam, zijn iedere avond de pleisterende Lepelaars geteld; Lepelaars foerageerden, maar sliepen ook in de drassige geïnundeerde weilanden. Regelmatig werd ook waargenomen dat Lepelaars tegen de schemering nog "invielen", om gebruik te maken van de slaapplaats. Niet alleen deze slaapplaats werd gebruikt, want in de schemering vlogen ook enkele tientallen exemplaren naar de Roetwaarden (Duursche waarden) aan de overzijde van de IJssel. De Roetwaarden is een voormalige zandwinplas, waar veel watervogels hun slaapplaats hebben.

In totaal zijn in enkele dagen 49 vogelsoorten waargenomen, waarvan er zeven op de rode lijst en drie op de oranje lijst staan. Het betreft voornamelijk broedvogels uit de omgeving die voor de inlaat foerageren. Interessant zijn de waarnemingen van de Lepelaars die ook vaak

Overwinterende lepelaars in getuinderd agrarisch gebied Foto Adrie Hattinga

Overwinterende lepelaars in getuinderd agrarisch gebied Foto Adrie Hattinga

in de Welsumerwaarden gedurende de zomer worden waargenomen. Het betreft veelal exemplaren die nog niet geslachtsrijp zijn. Ook het aantal Casarca's is interessant. Evenals in Nederland neemt het aantal overzomerende Casarca's in onze regio toe. Het

betreft veelal exemplaren uit Oost-Europa die hier tijdens de ruiperiode verblijven. Het aantal broedparen in Nederland blijft beperkt tot enkele tientallen. In 2021 had ik in mijn kapschuur een broedpaar Casarca's in een kerkuilenkast; dit broedpaar is verstoord door een Steenmarter. Matthijs Bootsma had enkele jaren geleden ook een verdacht broedpaar in de Hoge waard. Het blijft dus opletten of er in ons werkgebied zich broedparen vestigen van deze prachtige watervogel, ook wel Roestgans genoemd.

Overwinterende lepelaars in getuinderd agrarisch gebied Foto Adrie Hattinga

Waarnemingen omgeving

In de directe omgeving van de inlaat bevinden zich interessante gebieden zoals de Veesserwaarden en het landgoed Nijenstein met het zuidelijk deel van de landschapszone. Gedurende het afgelopen broedseizoen was er een broedpoging van Raven in één van de hoogspanningsmasten en in het struweel bij de Westdijk hoorden wij voor het eerst in Heerde een Cetti's zanger. Vrijdagnacht werden tijdens een ingelaste rallentelling twee Porseleinhoentjes gehoord in de aangrenzende Veesserwaarden.

Epiloog

Hoge waterstanden op de IJssel met als gevolg inundatie van uiterwaarden en kwelverschijnselen in aangrenzende gebieden zijn uitermate belangrijk voor pleisterende, doortrekkende en ruiende vogels gedurende de zomermaanden.

Overzicht dagelijkse telling Lepelaars van 28 juni (begin droogval) tot 16 juli. Op 10 juli werd het hoogste aantal van 74 Lepelaars geteld. Op 13 juli is de waterpomp geïnstalleerd om het buitendijks gebied droog te pompen.

Plezierende Lepelaars en Grote zilverreigers Foto Johannes Bekamp

Veel vogelsoorten zijn opportunisten die direct reageren op nieuwe natte biotopen waar veelal overvloedig voedsel aanwezig is. Wetlands ofwel drassige graslanden die periodiek inunderen zijn rijk aan biodiversiteit. Het waarnemen van vogels en ook het publiceren van de verzamelde informatie van het “wetland Veessen” kan wellicht een nieuw licht werpen op de status van gebieden langs de IJssel die onder invloed staan van periodieke overstromingen. Een en ander neemt niet weg dat zomerinundaties voor agrariërs vervelende gevolgen hebben in verband met het niet kunnen oogsten van gewassen. Het inrichten van nieuwe gebieden langs de IJssel staat op gespannen voet met de landbouw functies in het IJsseldal!

Tekst Egbert de Boer
Foto's Ger Breman

Bezoek aan de stadsflora van Deventer

Als plantenwerkgroep gaan we in het zomerseizoen elke maandagavond op excursie. We inventariseren in de eigen omgeving voor FLORON (kilometerhokken) en organisaties (Kroondomein, Vitens, Gelders Landschap, particulier). Dus werd het tijd weer eens buiten de eigen regio te kijken: maandagavond 22 juli gingen we naar Deventer om de stadsflora te bekijken.

Om 19.00 uur werden we aan de oostkant van de IJssel bij het pontje opgewacht door Gerrit Hendriksen (KNNV - Deventer) en Ben de Winter (IVN - Deventer). Samen met hen maakten we een wandeling langs de Welle. Hier groeien op de muren en tussen de klinkers op het pad langs de rivier verschillende planten.

Doordat de IJssel jaarlijks een of meer keren overstroomt, ontstaat een bepaalde dynamiek. Plantjes en zaadjes worden aangevoerd en/of verspreid. Wat zien we?

In allerlei hoekjes en bochtjes groeit volop Muurleeuwenbek: lang kruipende stengels met lichtpaarse gele bloemen. Tussen de klinkers staat in de voegen een mini-varentje: Muurvaren. Op dezelfde soort plaatsen groeien lichtgroene toefjes met minieme bloempjes: Kaal breukkruid. In groeven tussen de stenen op de muur staan grote en kleine exemplaren van Muurbloem, inmiddels al weer uitgebloeid maar er zijn nog volop hauwen met zaden aanwezig. Ook zien we Plat beemdgras en Platte rus: bij ons onbekend, allebei met een duidelijk platte stengel, maar de bloeiwijze doet denken aan bekende plantengeslachten. Behalve Muurbloem staan er in een voeg ook schriële exemplaren van Zandkool. In de eigen omgeving kennen we verschillende soorten ganzerik, maar niet de Liggende ganzerik, een wat forsere soort die vooral langs de grote rivieren voorkomt.

Het Pothoofd bij Deventer is al vanouds bekend: een opslagterrein langs de IJssel waar vroeger de aangevoerde producten van de meelfabriek werden overgeslagen. Gemorst zaad zorgde voor vreemde/onbekende planten: zogenaamde (graan) adventieven.

De plek raakte eind 19e/begin 20e eeuw bekend bij floristen: de eerste vindplaats in ons land van verschillende soorten, bijvoorbeeld Klein liefdegras (1895).

Enkele andere soorten die we in de eigen omgeving niet zo vaak zien: Klein glas-kruid, Muurfijnstraal, Muurleeuwenbek, Rode ganzenvoet.

We vonden 50 planten. Een geslaagde excursie met dank aan de mensen uit Deventer.

Plantenfoto's (van boven naar beneden):

Liggende ganzerik, (uitgebloeide) Muurbloem, Kaal breukkruid, Plat beemdgras

Meer weten over planten in Deventer? *Ode aan de flora van Deventer (Martin Heinen, e.a.)*

Ook 's winters komt de Plantenwerkgroep enkele keren bij elkaar: 28 oktober, 25 november, 27 januari en 24 februari 2025. De avonden zijn van 19.30 tot 21.30 uur in het verenigingsgebouw van de Wios, Lohuizerweg 9 8162 Rj in Epe.

De Wespinnen (*Argiope bruennichi*), ook wel tijgerspin genoemd, is een opvallende verschijning.

De vrouwtjes hebben een fors postuur met een geel-wit-zwart wesppatroon op het achterlijf en zijn veel groter dan de mannetjes (4-6,5 mm t.o. 11-20 mm).

Ze worden waargenomen in graslanden die zelden gemaaid worden maar ook in heidevelden. Het web zit zelden meer dan een meter boven de grond en heeft een opvallend zigzagpatroon (zie de foto links onder). Een paar weken na de paring maakt het vrouwtje een soort cocon (foto rechts onder) waarin de eieren zitten.

De Wespinnen werd in de jaren tachtig voor het eerst in Nederland aangetroffen. Pas de laatste jaren is de soort echt met een stevige opmars bezig in Nederland, maar ook de rest van Europa.

Foto's: Jannetke Kamphuis, Wilke van Eldert, Harry Rijken, Joke van Lilaenburg

De redactie is regelmatig op zoek naar foto's van waarnemingen uit onze omgeving. Deze krijgen wij ingestuurd, of we vinden ze op onze website in de rubriek 'Onze waarnemingen'. Heeft u ook een mooie, leuke of interessante foto/waarneming, stuur deze dan naar redactie@epe-heerde.knnv.nl, dit kan op een zeker moment van pas komen bij een artikel in Natuurklanken.

Vitens inventarisatieproject 2024

Tekst & foto's Hilde Ham

Inleiding

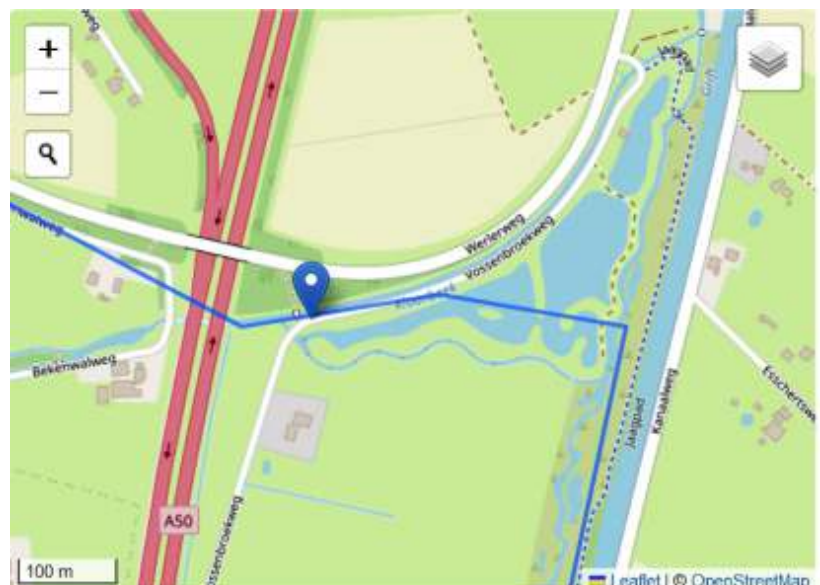
Op verzoek van Vitens worden flora en fauna in diverse waterwingebieden zo nauwkeurig mogelijk in kaart gebracht. Met betrekking tot macrofauna hebben KNNV Apeldoorn en KNNV Epe-Heerde hun krachten en kennis gebundeld en werken samen.

Macrofauna is een verzamelnaam voor alle 'grote' waterdiertjes zonder beenderstelsel die je met het blote oog kunt zien.* Deze onder en op het water levende beestjes zijn essentieel in het ecosysteem. Ze ruimen organisch afval op en dienen als voedsel voor vissen en vogels.

Waterinnameterrein bij Zuuk

Het waterinnameterrein bij Zuuk is het eerst aan de beurt. We verzamelen bij het stalen bruggetje dat over een zijtak van de stromende Klarbeek loopt (blauwe druppel op kaart). Alle materialen brengen we naar het eerste meetpunt en vullen twee emmers, twee fotobakken en een cuvet met water. Checken of alles klaar staat en starten.

Plattegrond Waterinnameterrein Zuuk ►

Hans, in zijn waadpak, bemonstert met een schepnet een aantal keren een scheplengte van ± 5 meter bij verschillende micro-habitats langs de oever van de Klaarbeek en retentieplas. Het macrofaunaschepnet (30 cm breedte en 0,5 mm maaswijdte) wordt gespoeld, gelegd en gezeefd in vier zeven met diverse maaswijdtes (van grof naar fijnmazig). De inhoud verdwijnt in platte fotobakken en cuvetten. Na het fotograferen van alle gewervelde en ongewervelde waterdieren determineren we, met behulp van boeken en Waarneming.nl, alle macrofauna. Het op naam brengen van waterbeestjes is moeilijk en vraagt tijd.

Tijdens het determineren zegt Wim, van huis uit aquatisch ecoloog: 'Toen ik 50 jaar geleden bij het zuiveringschap begon troffen we hier geen enkele Weidebeekjuffer aan. Door waterkwaliteitsverbetering zijn ze nu massaal aanwezig. Vijftig jaar geleden was dat nog ondenkbaar.'

Een mooi lichtpuntje in de huidige klimaatverandering en biodiversiteitscrisis. De hoge dichtheid van het aantal Weidebeekjuffers komt o.a. door een afwisselend verloop van de Klaarbeek, met snel en langzaam stromende delen. Het water heeft een vrij hoge zuurstofverzadiging en ligt voor een deel in de zon en schaduw. De oevervegetatie is ruig met in het water hangende planten.

Waterkwaliteit

Soorten worden niet alleen op aantallen geïnventariseerd. De aanwezigheid van sommige soorten zegt ook iets over waterkwaliteit. Sinds 2000 geldt de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) om de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater te waarborgen. De kwaliteit moet zodanig zijn dat er met zo min mogelijk zuivering drinkwater van gemaakt kan worden. Er zijn normen opgesteld voor het zuurstofgehalte en het maximale gehalte chemische stoffen en metalen. Behoud van flora en fauna heeft binnen de KRW ook een prominente plek gekregen.

Met betrekking tot waterkwaliteit onderscheidt het IVN schoon, matig schoon en verontreinigd water (zie tabel).

Schoon water	Matig schoon water	Verontreinigd water
Veel verschillende soorten waterdierpjes met kleine aantal diertjes per soort		Weinig verschillende soorten met grote aantallen per soort.
Weidebeekjuffer, Breedscheenjuffer, Rivierrombout Kokerjuffer Schrijvertje Beekwaterroofkever Beekschaaftenrijder, Beekloper Beekhaft, Beekprik, Bempje, Rivierdonderpad	Libel overig Wants Bootsmannetje Geelgerande waterkever Schijfhoornslak Watermijt Waterscorpioen Zoetwaterpissebed	Eenoogkreeftje Muggenlarve Rattestaartlarve Slingerworm Plat(worm) Waterkeverlarve Steek- en Pluimmug Bloedzuiger

Moller-Pillots waterkwaliteitsindeling is in vijf groepen gedifferentieerd (zie tabel).

Groep	Waterkwaliteit	Naamgeving	Kenmerkende soorten
1	Schoon water	Calopteryx-groep	waterjuffers, haften, steenvliegen, kokerjuffers, beekprikken, waterroofkevers
2	Licht vervuild	Gammarus-groep	vlokreeften, haften, libellen, vedermug, kokerjuffers, waterpissebed, wantsen, kevers
3	Matig vervuild	Hirudinea-groep	bloedzuigers, waterpissebed, vedermuglarven, wormen
4	Sterk vervuild	Choronomus-groep	rode muggenlarven, vedermuglarven, wormen (Tubifex)
5	Zeer sterk vervuild	Eristalis-groep	steekmuglarven, rattestaartlarven.

De macrofaunawerkgroep van KNNV Apeldoorn vult het Hub Cuppens waterkwaliteitsbeoordelingssysteem in (zie formulier volgende bladzijde).

Systeem ter beoordeling van de ecologische waterkwaliteit in stromende en niet stromende lijnvormige oppervlaktewateren (Adviesbureau Cuppen Eerbeek) (niet toepasbaar in vennen, brakke wateren en bronnen)
Veldformulier ter vaststelling van het aantal waargenomen taxa/soorten Monsterpunten:

Waterinnamepunt Zuuk

Data: di. 21 juni; za. 15 juni; di. 18 juni; za. 20 juli

Deelnemers/analisten: Hans van Eekelen, Bertus van den Hof, Herman van der Leeden, Wim Oosterloo, Hilde Ham.

Watertype: stromend water

Diergroep	Nederlandse Naam	Ind.	Score/groep		
			A	B	C
Tricladida	Platwormen	C			
Oligochaeta	Wormen	C			
Hirudinea	Bloedzuigers <i>Achtogige bloedzuiger</i>	C			X
Gastropoda	Waterslakken <i>Gewone barnsteenslak</i> <i>Gewone poelslak</i> <i>Grote diepslak</i> <i>Posthoornslak</i>	C			X
Bivalvia	Tweekleppigen	C			
Argyroneta	Waterspin	A			
Hydracarina	Watermijten	B		X	
Isopoda overig	Waterpissebedden ov. <i>Gewone zoetwaterpissebed</i>	C			X
<i>Proasellus meridianus</i>	<i>Waterpissebed</i>	B			
Crustacea rest	Kreeftachtigen rest	B*			
<i>Gammarus pulex</i>	<i>Zoetwatervlokreeft</i>	A	X		
<i>Gammarus roeselii</i>	<i>Vlokreeft</i>	A			
<i>Crangonyx pseudogracilis</i>	<i>Vlokreeft</i>	C			
Odonata rest	Libellen rest <i>Libel + Juffer larve/nimf</i> <i>onbekend**</i>	B*		9	
<i>Calopteryx sp</i>	<i>Beekjuffer</i> <i>Weidebeekjuffer</i>	A	X		
<i>Platycnemis pennipes</i>	<i>Breedscheenjuffer</i>	A	X		
<i>Gomphus sp</i>	<i>Rombout</i>	A			
<i>Brachytron pratense</i>	<i>Glassnijder</i>	A			
Ephemeroptera rest	Eendagsvliegen rest <i>Driehoekseendagsvlieg</i>	B*		X	
<i>Baetis sp</i>	<i>Beekhaft</i> <i>Grootoog (Baetis vernus)</i>	A	X		
<i>Ephemera sp</i>	<i>Beekhaft</i>	A			
<i>Heptagenia sp</i>	<i>Beekhaft</i>	A			
Plecoptera	Stenvliegen	A			
Heteroptera rest	Wantsen rest <i>Gewone sigaar</i> <i>Gewoon bootsmannetje</i> <i>Schaatsenrijder</i> <i>Platte waterwants</i> <i>Stafwants</i> <i>Duikerwants</i>	B*		6	
<i>Velia sp</i>	<i>Beekloper</i>	A			
<i>Aquarius najas</i>	<i>Beekschaatsenrijder</i>	A			
<i>Aphelocheirus aestivalis</i>	<i>Mosselwants</i>	A			
Megaloptera (Grootvleugeligen)	Slijkvliegen <i>Gewone slijkvlieg</i>	C			X
Neuroptera	Netvleugeligen	A			
Coleoptera rest	Waterkevers rest <i>Gestekte watertreder</i> <i>Gewone geelrand</i> <i>Kleine geelrand</i> <i>Laccophilus hyalinus</i> <i>Vensterwaterroofkever</i>	B*		5	
Coleoptera larve	Waterkeverlarve	B			
<i>Platambus maculatus</i>	<i>Gevlekte beekkever</i>	A			
<i>Dryopidae</i>	<i>Beekkevers</i>	A			
<i>Gyrinidae</i>	<i>Schrijvertjes</i>	A	X		
<i>Elmidae</i>	<i>Echte beekkevers</i>	A			
<i>Nebrioporus sp</i>	<i>Waterroofkever</i>	A			
<i>Stictotarsus duodecimpustulatus</i>	<i>Beekwaterroofkever</i>	A			

Monsterpunt: Waterinnamepunt Zuuk
Code:

Diergroep	Nederlandse naam	Ind.	Score/groep		
			A	B	C
Brachycera	Vliegen <i>Gewone tweevleugel</i>	B		X	
<i>Atherix sp</i>	<i>Snipvlieglarve</i>	A			
<i>Syrphus sp</i>	<i>Rattenstaartlarve</i>	C			
Chironomidae rood	Vedermuggen rood	B		X	
Chironomidae wit	Vedermuggen wit	A	X		
<i>Chironomus</i>	<i>Slibvedermug</i>	C			
Nematocera overig sp	Muggen overig	B			
Culicidae	Steekmuggen	C			
Chaoboridae	Pluimmuggen	C			
Trichoptera rest	Kokerjuffers rest <i>Anabolia nervosa</i> <i>Athripsodes aterrimus</i>	B*		2	
<i>Phryganeidae</i>	<i>Kokerjuffers</i>	A			
<i>Goeridae</i>	<i>Kokerjuffers</i>	A			
<i>Leptoceridae</i>	<i>Kokerjuffers</i>	A			
<i>Beraeidae</i>	<i>Kokerjuffers</i>	A			
<i>Sericostomatidae</i>	<i>Kokerjuffers</i>	A			
<i>Limnephilidae</i> eenkieuwig rest	<i>Kokerjuffers eenkieuwig rest</i>	A			
<i>Limnephilidae</i> meerkieuwig	<i>Kokerjuffers</i>	B			
Lepidoptera	Vlinders	B			
<i>Cataclysta lemnata</i>	<i>Kroosvlindertje</i>	C			
Totaal taxa/soorten			6	26	4
Beoordelingsklasse:		1			

Toepassing scorelijst: Alle soorten en taxonomische groepen (taxa) worden één keer gescoord met uitzondering van de groepen met restsoorten (rest; met asterisk*).

Bij deze laatste groepen worden alle visueel afzonderlijk te onderscheiden soorten geturfd.

Beoordelingsklasse	Aantal taxa uit:
1: Goede tot zeer goede ecologische waterkwaliteit Voor stromend water	Groep A + B ≥ 20 Groep A + B ≥ 20 en A ≥ 5
2: Basiskwaliteit	Groep A + B + C ≥ 20
3: Slechte ecologische waterkwaliteit	Groep A + B + C ≥ 10 en < 20
4: Zeer slechte ecologische waterkwaliteit	Groep A + B + C < 10

Copyright: Dit waterbeoordelingssysteem mag door de werkgroep Sprengen en Beken van de afdeling Apeldoorn van het KNNV worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze. Hiervoor is mondelinge toestemming verkregen van copyright-houder "Adviesbureau Cuppen" te Eerbeek. Adviesbureau Cuppen is lid van het Netwerk Groene Bureaus

** De volgende imago's hebben we boven water zien rondvliegen (Odonata rest): Bruine korenbout, Vroege glazenmaker, Gewone oeverlibel, Platbuik; Viervlek, Variabele waterjuffer, Lantaarntje, Watersnuffel, Grote roodoogjuffer. Het is aannemelijk dat er larven/nimfen van al deze soorten her en der onder water leven. De Weidebeekjuffer (*Calopteryx sp*) en Breedscheenjuffer (*Platycnemis pennipes*) worden apart geteld.

Het resultaat mag er zijn. De hoge score spreekt boekdelen. Gewervelde dieren (Vertebrata) vallen buiten Cuppens macrofaunalijs. Toch hebben we ook vissen en amfibieën gevangen en geteld. Het Bempje (*Barbatula barbatula*) is een indicatorsoort voor schoon, stromend, ondiep water met voldoende schuilmogelijkheden van stenen, takken of waterplanten. Het voedsel bestaat uit bodembewonende ongewervelden die met behulp van de bekdraden worden gevonden.

Een Rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) is nachtactief en eet Vlokreeften, Waterpissebedden, muggenlarven, kleine visjes of visseneieren. Overdag zoeken Rivierdonderpadden net als Bempjes beschutting tussen stenen, boomwortels of oever beschoeiing. De Riviergrondel (*Gobio gobio*) is een algemene soort die voorkomt in stromend water met zandige bodem.

Hier boven een fotocollage met doorgaans onzichtbare dieren die via schepnetvangsten heel even zichtbaar worden.

* In de Wijerd jaargang 44 nummer 4, december 2023, van de Stichting tot Behoud van de Veluwe Sprengen en Beken staan twee verhalen met foto's over macrofauna: p. 12-19.

Yvonne, onze spin in het web, stopt er nu echt mee!

Afgelopen september is er iets gebeurd wat beslist niet onvermeld mag blijven: na vele 'dienstjaren' heeft Yvonne nu echt een punt gezet achter het secretariaatswerk dat ze al die tijd voor onze vereniging heeft gedaan. Vanaf 2017 deed Yvonne dat als secretaris van het bestuur en na afloop van haar laatste termijn deed ze dat dit jaar als secretaris ad interim.

Yvonne heeft haar secretariaatsstaak altijd heel ruim ingevuld: niet alleen de zorg voor agenda's en (jaar)verslagen, maar ook de ledenadministratie, het welkom voor nieuwe leden, het verspreiden van alle informatie, lezingen en de verenigingsdagen waren bij haar in goede handen. En dan vergeet ik vast een paar dingen te noemen die zij er terloops ook nog even bij deed.

Wat ik als nieuw bestuurslid en nieuwe inwoner van Epe ook als heel waardevol heb ervaren, is dat Yvonne alles weet van onze vereniging, onze leden en van de partijen waar wij mee te maken hebben.

Kortom, in het bestuur en als vereniging zullen we Yvonne node gaan missen en zijn we haar heel veel dank verschuldigd! Er zal nog een passend afscheid van Yvonne georganiseerd worden en daar kiezen we als bestuur een goed en passend moment voor. En waar we ook nog steeds mee aan de slag zijn is haar vervanging. We hebben tot op heden de vacature van secretaris nog niet in kunnen vullen. En ik heb het dan vooral over het pure secretariaatswerk, want de ledenadministratie is inmiddels in de goede handen van Henk Dirkzwager en Erwin Reinhard organiseert nu de lezingen. We blijven zoeken en we vragen iedereen om daarin mee te denken of zelf ons uit de brand te helpen.

Terug naar Yvonne ... wat kan ik meer zeggen dan DANK, DANK, DANK, namens het bestuur en namens heel KNNV Epe-Heerde!

Harry Rijken

Nachtvlindersen in Dijkhuizen op een zwoele zomeravond

Tekst Harry Rijken

Vrijdag 19 juli was de dag dat de insectenwerkgroep komt 'nachtvlindersen' bij ons aan de Dijkhuizerzandweg. Gerard Plat is er bijtijds om de goede plekken te bepalen om de lakens en de vallen op te stellen. En tussen 21.00 en 22.00 uur druppelen werkgroepleden en belangstellenden binnen. Ondertussen begint het ook donker te worden en - heel fijn voor de nachtvlinders - is het lekker warm en vrijwel windstil.

De twee lakens met lampen staan aan weerszijden van onze schuur opgesteld. Daar staat ook een nachtvlinder-val en de twee nachtvlindervallen met powerbank staan aan de overkant van de weg in ons natuurterrein.

De lakens staan amper opgesteld of een dikke Juni-kever vliegt erop (foto), om daar vervolgens de hele nacht te blijven zitten. En daar blijft het niet bij: al gauw krioelen er vele torretjes, kevers, uiltjes, spanners en andere soorten op de lakens. En ook verga-
pen we ons aan de armada van Bootsmannetjes die in het gras omhoog kruipen. De camera's klikken om alles vast te leggen en Obsidentify helpt ons om het gefriemel op naam te brengen als ook de experts

het niet (zeker) weten. Voor mij als leek ging er een complete nachtwereld open.

Nu ben ik me er ineens bewust van wat er allemaal om ons huis beweegt als ik op één oor lig! En hoe mooi al dat nachtlevens is!

Wat ik ook heb geleerd is dat de insectologen een rijke fantasie hebben wat naamgeving betreft. Zo vonden wij op de lakens onder andere de Slakrups, Wapendrager, Kleine beer, Orvlinder, Hyena, Groot avondrood, Zwartkamdwergspanner en de Marmerspanner.

Als kers op de mooie taart van deze avond weet de kleinzoon van Henk met zijn infraroodcamera in ons natuurterrein ook nog drie spelende vossen vast te leggen.

De volgende morgen heb ik samen met Gerard en Hilde de 'oogst' van de vallen bekeken. Die was niet super groot, maar er waren nog wel een paar leuke vondsten, zoals de Grote beer, Hagedoornvlinder, Piramidevlinder, Rietvink, Puta-uil, Haarbos, Zilveren groenuil, Huismoe-
der, Dromedaris, Zeggeboorder en Slijktor (foto).

Foto's Harry Rijken, Hilde Ham, Henk van Woerden

De complete lijst van waarnemingen is opgesteld door Gerard en Hilde. Daar zat ook voor de kenners toch weer een mooi aantal nieuwe waarnemingen bij. Zo werd het voor ons allemaal een mooie zwoele zomeravond vol met ontdekkingen! Ik kan iedereen aanraden om dit ook eens mee te maken ... er gaat een wereld voor je open!

Gevonden nachtvlinders die nog niet in dit verhaal zijn genoemd: Berkeneenstaart, Blauwe distelbladroller, Bonte valknot, Bruine grijsbandspanner, Buxusmot, Egale vlakjesmot, Gamma-uil, Gerande spanner, Gestreepte rietuil, Gewone grasmot, Grijs stipspanner, Grootkopbladroller, Grote grasmot, Kleine hermelijnvlinder, Lisdoddesnuitmot, Roodbandbeer, Schedeldrager, St. Jacobsbladroller, Streepkokerbeertje, Vogelkersstippelmot, Zandhalmuiltje, Zuringuil.

De complete lijst deel 1

Nr.	Soort	Laken	Zwarte vlnlindervl	Ledemmer veld voor	Ledemmer veld midden	Smeer
1	Beukeneenstaart		1		1	
2	Blauwe distelbladroller	1				
3	Bonte valknot	1				
4	Bruine grijsbandspanner				1	
5	Buxusmot	1				
6	Dromedaris		1			
7	Egale vlakjesmot				1	
8	Gamma-uil	1				
9	Gerande spanner	1				
10	Gestreepte rietuil			1		
11	Gewone grasmot	1				
12	Groot avondrood	2				
13	Grootkopbladroller	1				
14	Grote beer		1			
15	Grote grasmot			1		
16	Haarbos	1				
17	Hagedoornvlinder	1				
18	Huismoeder	1	1			1
19	Hyena	1				
20	Kleine beer	6	1			
21	Kleine hermelijnvlinder	1				
22	Kroosvlindertje	1				
23	Lisdoddesnuitmot	1				
24	Marmerspanner	1				

Hagedoornvlinder

< Oorcicade (*Ledra aurita*)

Zwartdijroofvlieg (*Neomochtherus geniculatus*). Een vrij zeldzame soort die voornamelijk op de Veluwe en in Limburg wordt gevonden.

De complete lijst deel 2

Nr.	Soort	Lakten	Zwarte winderval	Lepidammi veld voor	Lepidammi veld midden	Smeeg
25	Melkwhite zomervlinder	1				
26	Or-vlinder	1				
27	Peper-en-zoutvlinder	1				
28	Putu-uil	1				
29	Pyramidevlinder	1	1			
30	Randstipspanner	1				
31	Rietvink	1				
32	Roodbandbeer	1				
33	Roodbont heide-uiltje	1				
34	Schedeldrager	1				
35	Schildstipspanner	1				
36	Sint-jacobskruidbladroller	1				
37	Slakrups	1	1			
38	Streepkokerbeertje	1				
39	Strooiselmot	1				
40	Vogelkersstippelmot		1			
41	Wapendrager	1				
42	Wapendrager		1			
43	Zandhalmuiltje	1				
44	Zeggeboorder			1		
45	Zilveren groenuil	1	1			
46	Zuringuil	1				
47	Zwartkamdwerkspanner	1				

Wat verder nog aan kevers en andere insecten langs kwam

Junikever, diverse Slijkkevers, Bootsmannetjes bij honderden, Duikerswantsen, Goudoogje (een gaasvlieg), een Langlijffe en een hele mooie Oorcicade, Vlekmoerwants, Weideschaduwwants en de zeldzame Zwartdijroefvlieg.

We zagen ook nog de Tijgerlangpootmug en de Spitsvlektijger, ook een Langpootmug en de Rijstwigkop, een blindwants. De naam blindwants is afgeleid van het feit dat bij blindwantsen de puntogen ontbreken. Zie voor het volledige overzicht de tabel.

Wantsen	Schietmotten
Bootsmannetje	Mystacides longicornis
Duikerwants	Oecetis ochracea
Rijstwigkop	
Vlekmoerwants	Overige soorten
Weideschaduwwants	Goudoogje
	Grote langlijf
Kevers	Oorcicade
Junikever	Spitsvlektijger
Rondbuikloopkever sp.	Tijgerlangpootmug
Slijktor	Strontvlieg
Veelstippig Aziatisch lieveheersbeestje	Zwartdijroefvlieg
Viervlekkig Aziatisch lieveheersbeestje	Tijgerslak

Gerard Plat

Foto's: Frans Boeck, Ineke Duitenhuis, Hilde Ham, Herwin Looman, Joke van Lilaenburg, Jenneke Kamphuis, Lucie Wessel, Mariet van Gelder

Tijgerslak

Gewone barristeenslak

Grote glanslak

Posthoornslak

Bosaardslak

Duistere wegslak

Heesterslak

Segrijnslak

Gewone wijngaardslak

Zwartgerande tuinslak

Rode wegslak/ Spaanse wegslak

Grote diepslak

Zwarte aardslak

Witgerande tuinslak

Gewone poelslak

Padden-stoel

Een Boomblauwtje fladdert onrustig rond, wordt moe en gaat uitrusten op een hele bijzondere zetel. Geen keizerlijke pauwentroon noch een bisschoppelijke cathedra of ceremoniële ambtsetel. Geen ouderwetse schoolbank, noch een po-stoel of moderne Rood-blauwe Rietveldstoel. Dit Boomblauwtje kiest voor een wrattige maar wellicht comfortabele Padden-stoel.

Hilde Ham

Onbekend? (5)

Tekst & foto Gerard Plat

De Franse veldwesp is natuurlijk niet meer zo onbekend, maar wat weten we nu van deze langzaam naar het noorden oprukkende soort. In de jaren '70 en '80 waren er wel meldingen, maar pas rond 2002 werden de eerste nesten gemeld. En vanaf die tijd wordt aangenomen dat ze de winters in ons land kunnen overleven. De Franse veldwesp (*Polistes dominulus*), valt mij altijd op door oranje voelsprietten en zijn lange hangende achterpoten tijdens de vlucht waardoor ze een trage manier van bewegen lijken te hebben. Mannetjes hebben gekromde uiteinden van de voelsprietten en grote groene ogen. De vrouwtjes hebben zwarte ogen. De vrouwtjes kunnen solitair een nest beginnen, maar meestal wordt er samengewerkt door verschillende vrouwtjes waarvan er een zich gedraagt als koningin. Voordat ze elkaar accepteren in verschillende rollen is er een soort "wie is de sterkste"-ritueel. Doordat het nest goed benaderbaar was heb ik dit verschillende keren kunnen waarnemen, aangezien ze ook in een later stadium elkaar op deze wijze blijven benaderen. Wel is het dan veel minder heftig en ook korter.

Het gaat als volgt. Wanneer twee vrouwtjes elkaar voor het eerst op de nestplaats ontmoeten, naderen ze elkaar met geheven antennes. Zodra ze elkaar raken, richten ze zich op en trachten ze elkaar naar beneden te drukken. Dit gaat door totdat één van de vrouwtjes ondergeschikt gedrag gaat vertonen: ze drukt zich tegen de ondergrond en blijft bewegingsloos, soms biedt ze voedsel aan. Het dominante vrouwtje klimt op het ondergeschikte en betast haar met de antennes. Vanaf dit moment staat de rangorde van beide dieren vast. Het dominante

vrouwtje specialiseert zich in nestbouw, eileg en het voeren van de larven, terwijl de ondergeschikte vrouwtjes pulp en voedsel verzamelen en dat op het nest afgeven. Het nest is een gemeenschappelijke rustplaats, waar ondergeschikte dieren wijken voor dominante, als ze elkaar op de raat ontmoeten. Als de eerste werksters uitkomen verlaten deze hulpvrouwtjes meestal het nest. Het zijn geen vroeg actieve insecten, want de meeste ochtenden zag ik ze tot een uur of elf op het nest zitten rusten.

Ze zitten vaak stuifmeel te verzamelen op schermbloemen voor hun eigen energievoorziening, maar vangen daar ook hun prooien die ze verzamelen voor hun larven. Ook dat is boeiend om te bekijken.

De prooi wordt eerst geplukt voordat het naar het nest wordt gebracht. De vleugels, kop en poten worden afgeknipt. Wat overblijft is het eiwitrijke borststuk. Soms zie je hoe de wesp tijdens dit plukken aan één achterpoot hangt zodat de andere poten mee kunnen helpen.

Er valt nog veel meer te ontdekken aan deze soort, dus maar hopen dat ze volgend jaar mijn groentetuin weer uitkiezen voor een nest.

Wandeling 6 augustus 2024

Tekst & foto's Willie van Eldert

Parnassia >

Zo'n 22 wandelaars trotseerden de warmte en gingen met Wim op pad in het Vossenbroek te Emst. Helaas waren de meeste akkers gemaaid en hiermee de hoeveelheid Korenbloemen geminimaliseerd. Maar er was nog genoeg te zien. Naast de mooie vergezichten over het boerenland met o.a. de Gele ganzenbloem op de voorgrond, zagen we diverse bloemen, dagvlinders en insecten. Het aantal soorten is te veel om op te noemen, maar bijzonder zijn toch wel: Stijve ogentroost, Parnassia, Moeraskartelblad, Klein zonnedaauw en Draadgentiaan.

Verder is het altijd leuk om het Icarusblauwtje, de Kleine parelmoervlinder en de Zandoogjes te zien fladderen.

< Klein zonnedaauw

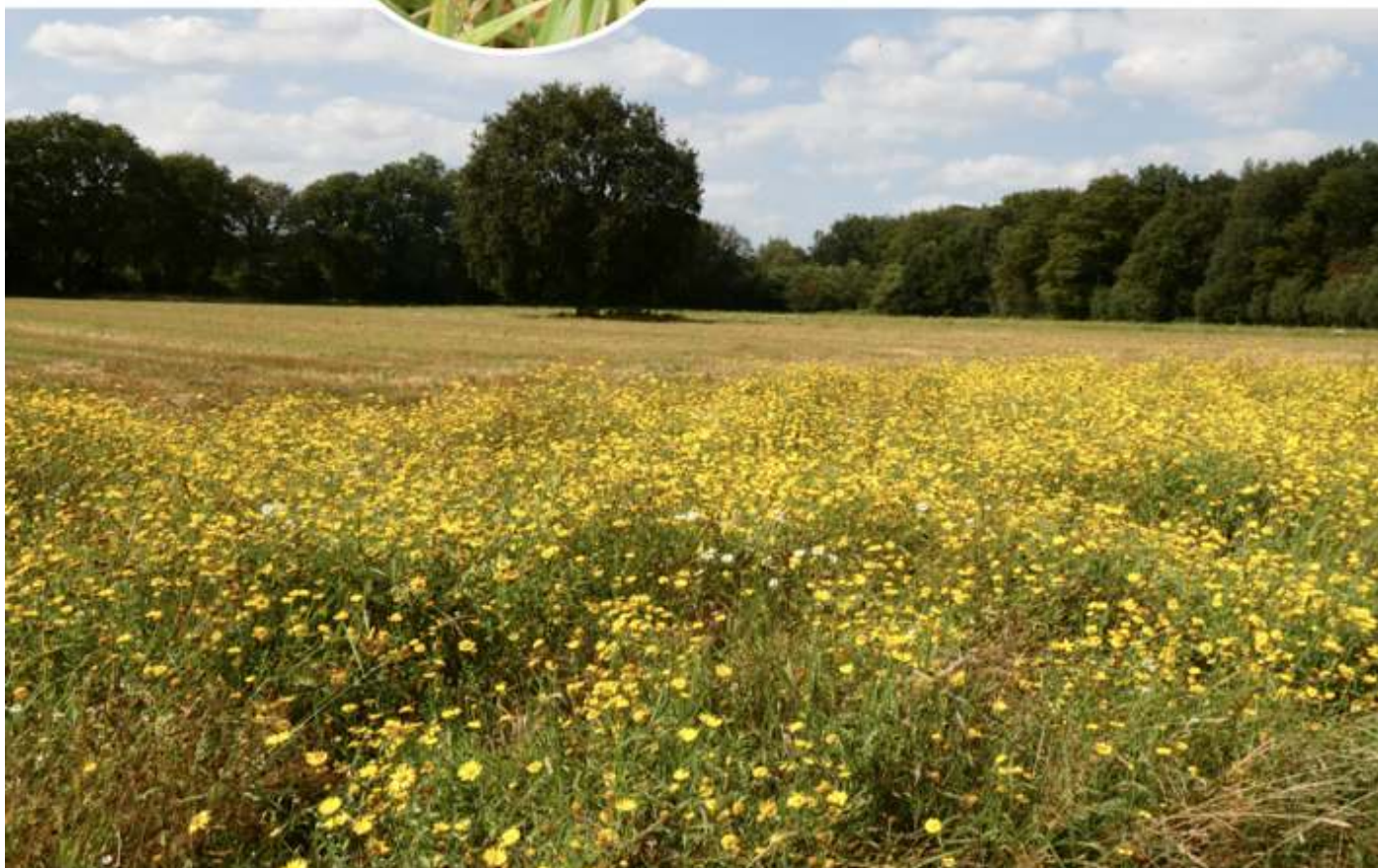
< Icarusblauwtje

Kleine parelmoervlinder >

Ook zagen we de Moerassprinkhaan veelvuldig voor ons wegspringen en de Wesp spin rustig genieten van zijn vangst.

Bij de waterpoeltjes, waar we langs liepen, waren nog libellen en waterjuffers (o.a. de Tengere pantserjuffer en de Azuurwaterjuffer) te aanschouwen. Al met al liepen we in een gebied dat zeer de moeite waard is om meerdere keren per jaar te bezoeken en te genieten van de enorme diversiteit.

Zwaluwtellingen 2024

Tekst & foto's Adrie Hottinga

Evenals in voorgaande jaren zijn in 2024 tellingen verricht van Huis-, Boeren- en Oeverzwaluwen in ons werkgebied. Werkgebied is een rekbaar begrip, aangezien de Huiszwaluwen geteld worden van gemaal Baron van der Feltz in Terwolde tot en met gemaal Pauwel Bakhuis in Wapenveld. In dit teltraject zijn 70 adressen die jaarlijks bezocht worden. In Wapenveld en in Heerde worden ook jaarlijks vaste adressen bezocht. Tijdens de erfbezoeken wordt ook navraag gedaan over de aanwezigheid van Steen-, Rans- en Kerkuilen. De informatie van de zwaluwtellingen worden ingevoerd in het portaal kolonievogels bij SOVON.

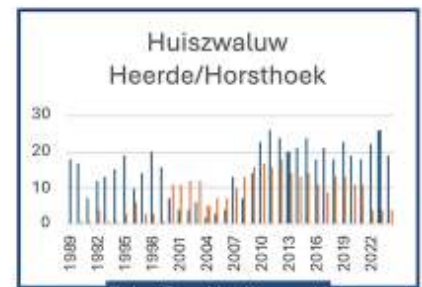
Overzicht data zwaluwtellingen

Locatie	Terwolde/Wapenveld	Heerde/Horsthoek	Wapenveld
Teller	Adrie Hottinga	Rudi Heideveld Matthijs Bootsma	Gerjan Petter
Startjaar telling	1990	1989	2017
Soort	Huiszwaluw, Boerenzwaluw, Oeverzwaluw	Huiszwaluw	Huiszwaluw

Toelichting telresultaten

Voor de Huiszwaluw geldt dat in 2024 aanmerkelijk meer bezette nesten zijn vastgesteld resp. 48 nesten, in tegenstelling tot de Boerenzwaluw die ten opzichte van 2023 met 23 minder broedparen aanwezig waren. Het aantal Huiszwaluwen in Heerde, exclusief het telgebied Horsthoek blijft wel stabiel, maar in de Horsthoek zijn de aantallen behoorlijk afgenomen. De huiszwaluwtil (*foto*) bij Villa Bakhuis was voor het eerst bezet met drie broedparen sinds 2017.

Voor de Oeverzwaluw was het een uitzonderlijk jaar, aangezien de uiterwaarden negen keer geconfronteerd werden met hoogwaterperioden en enkele tientallen nesten in de Welsumerwaarden verloren zijn gegaan. Binnendijs bij de familie Hassink ligt een kleidepot en vanwege de natte omstandigheden werd daar klei weggehaald om een kavelpad te verhardden.

Traject Terwolde - Wapenveld

In het telgebied van Gerjan Petter is de huiszwaluw een zeldzame soort

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

www.editoo.nl

Indien onbestelbaar retour: Spoorlaan 55, 8162 BR EPE

Natuurvereniging

KNNV

Epe-Heerde

epe-heerde.knnv.nl

MIX
Ondersteunt
verantwoord bosbeheer
FSC® C017135